

MAGYAR JOGI SZEMLE KÖNYVTÁRA
SZERKESZTI : DR. ANGYAL PÁL, EGYETEMI TANÁR.

7.

EGYÉNESÍTÉS
A
SZABADSÁGVESZTÉSBÜNTETÉSEK
VÉGREHAJTÁSA SORÁN

ÍRTA

DR HACKER ERVIN,

POZSONYI EGYETEMI MAGÁNTANÁR, MISKOLCI JOGAKADÉMIAI NVILV. RENDES TANÁR.

BUDAPEST
PALLAS RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMDÁJA
1921

I.

A mai büntetőjogtudománynak Wahlberg úttörő fellépése óta egyik legfontosabb vezéreszméje az individualizáció elve. S a börtönügyi tudománynak is legnépszerűbb jel-szava, egyik legfontosabb reformkívánsága: a letartóztatottakkal szemben az egyénítés elvének mentül messzebb menő érvényesítése.

Egyénítés, individualizáció alatt értjük, ha az egyes büntetésekkel szemben az illetők egyéniségének és egyéni tulajdonságaiknak megfelelő eljárást követjük. Az egyénítés tehát a büntetett egyéni sajátosságainak figyelembe vételét jelenti. A büntetés nemének és mértékének a büntetett karakteréhez való alkalmazása eredménye azoknak a kriminálpszichológiai kutatásoknak, melyek megállapították, hogy a büntetettek nem alkotnak homogén tömeget, hanem a karakteralakító tényezők következtében különböző lélektani csoportokat képeznek. Az individualizációval járó egyszerű igazság, amely az embernek a klasszikus büntetőjog által absztrahált és egységes fogalmát megdöntötte, abban áll, hogy különböző emberekkel különbözőképpen kell elbánni aminthogy az orvos sem gyógyítja feltétlenül egyformán több egyénnek azonos betegségét.²⁾

Az *egyéniítés jelentősége*, hogy az elítélt egyénnel sajátosságaiuknak megfelelően kell elbánni. A tételes jogoknak az a kiindulási pontja, hogy általánosítanak, és minden büntetésre ugyanazt a jogszabályt alkalmazzák, helytelen! Hogy az egyénítés során az egyes letartóztatottakkal szemben különböző bánásmódot választunk, csak látszólag áll ellentétben az igazsággal. Az igazságot éppen az által valósítjuk meg, hogy az egyes elítéltekkel szemben egyenesítő bánásmódot kö-

¹ Ezen értekezés egy része; 1919. augusztus 5. napján, mint magántanári próbaelőadás a pozsonyi magyar Erzsébet tudományegyetem Jog- és államtudományi karán előadatott.

² Trk, A büntetőjog átalakulása, Kolozsvár, 1915. 90. old.

^{2a} Vámbéry, Büntetőjogi követelések, Budapest, 1900. 8. old.

³ Balogh, Fiatalkorúak és büntetőjog, Budapest, 1909. 38. old. Hamburg, 1888. II. kötet 71. old.)

vetünk.⁴ Ha az igazság követelménye, hogy azok a büntettek, akik bűnösségének foka egyenlő, hasonló büntetésben részesüljenek, joggal támasztható az a követelés, hogy ott ahol a hasonló büntetés tekintettel a büntettek különböző egyéniségére, az egyik esetben túlsúlyos, a másikban pedig tulenyhe hatással és súllyal volna, — a büntettes egyéniségéhez idomuljon. A különböző büntettekkel való sablonszerű bánásmód úgy az igazságosság, valamint a büntetés célja következményének is ellentmondana.⁵

A mai idők egyénítése nem nyújt előjogokat az emberiség egyes osztályainak, hanem elismeri, hogy a büntettek különbözőek, más-más természetűek, különböző osztályokba csoportosíthatók; elismeri, hogy a büntettes lelkületének befolyást kell engedni a bűncselekmény elbírálásánál.⁶ Az individualizáció alapgondolata: mindegyik büntettes büntetését előítélet nélkül az illetőnek a bűnesetben való szerepére egyéni körülményeinek megfelelően alakítani.⁷

A büntető jogtudomány mai állása szerint a valódi egyenlőséget a nem egyenlőkkel való nem egyenlő elbánás-baniátja; ami azt jelenti hogy a büntettek és a bűncselekményeket ne egyenlően« egyedül a megsértett jogi értékek nagyságára való tekintettel ítéljük meg, hanem hogy azt a büntettes egyéni bűnössége nagyságához képest bíráljuk meg.⁸ Az egyénítésre különös szükség van most. midőn a legújabb kor humanitárius szelleme az elítéltekkel szemben követett bánásmód kegyetlen szigorával szakított és a szabadságvesztésbüntetés monopóliumát biztosítván, ennek a büntetésnemnek tartalmát mindinkább csak a szabadság elvonására szorította.⁹

Az individualizáció háromféle: törvényi, bírói és végrehajtási, a szerint, amint a bűncselekmény és a büntettes egyéni sajátosságait a törvény, a bíró vagy a büntetést végrehajtó közeg veszi figyelembe; a szerint, amint azt a törvényhozó, a bíró vagy pedig a büntetés végrehajtója fogatosítja,

A *törvényeknek* aránylag csekély szerep jut az egyénítés kerestülvitelében.

Tágabb tér nyílik a *bírói individualizációra*. Azonban a

⁴Eckert (HoUzeudori'f-lageinann, Handbuch des Ge'tü'ng'nisswesens),

⁵Wahlberg, Da« Prinzip der Individualisierung in der Strafrechtspflege, Wien, 1869, 160. old.

⁶Prins, Science pénal et droit positif, Bruxelles, 1899, 403. old.

⁷Vidal, Cours de droit criminel et de science pénitentiaire, Paris, 1916, 572. old.

⁸Finkey, A magyar büntetőjog' tankönyve, Budapest, 1914, 41. old.

⁹Baumgarten Izidor, Büntetőjogi tanulmányok Budapest, 1907, II. kötet, 282. old.

bírói egyénítés sem elegendő, mert hatása rendszerint csak a büntetés tartamának megállapítására szorítkozik. Egyébként a bírónak alig van módjában, hogy a büntetés végrehajtásának egyénítésre, az n. n. adminisztratív egyénítés keresztülvitelére befolyást gyakoroljon. Ennek azonban akadály a körülmény is, hogy a bírák túlnyomó többsége személyes megfigyelésből nem ismeri a letartóztatási intézetek szervezetét, fegyelmi, munka és élelmezési szabályait, egyszóval nem tudja hogy tényleg mi vár az elítéltre.¹⁰

Minthogy az egyénítés megvalósítását a törvényhozótól és a bírótól vajmi kevésbé remélhetjük, ennek súlypontja nagyrészen a büntetés végrehajtásának szakára esik. A *végrehajtási individualizáció* abban áll, hogy a büntetés úgy fogantassék, hogy annak célja tekintettel az illető egyéniségére, megvalósítva legyen; jelentősége különösen a szabadságvesztésbüntetéseknel és a letartóztatás jellegű biztonsági intézkedéseknél nagy. Újabban a végrehajtási egyénítés mindinkább továbbmegy; az egyénítés keresztülvitelét bizonyos esetekben a büntetést végrehajtó közeg kezébe játssák át olyképpen, hogy nemcsak a törvény, de a bíróság is csak abstrakte egyenesít; t. j. úgy, hogy a bíróság is latitudot enged a végrehajtó közegnek és ez utóbbi lesz az, aki kimondja a végső szót, pl. hogy a szabadságvesztésbüntetésre ítélt mikor bocsáttassék szabadon.¹¹

A végrehajtási egyénítésre azért is szükség van, mert az emberek különbözők lévén, a bíró a büntetés kiszabásakor még nem is ismerheti a büntetésnek a büntetésre gyakorlandó hatását,¹² Továbbá szükség van a végrehajtási egyénítésre azért is, mert a bíró a vádlottnak csak egy cselekményét ismeri, előtte csak ennek az egy cselekménynek összes részletei és körülményei vannak feltárva, és így alig van támpontja a vádlott egyéniségének megítélésére; célszerű tehát a letartóztatási intézetek vezetőit felhatalmazni arra, hogy az elítéltek büntetései végrehajtását a szerint alakíthassák, amint hogyan dolgozik az illető elítélte a büntetés végrehajtása során, mennyiben adja komoly tanújelét javulásának; célszerű, ha lehetőséget adunk még arra is, hogy a büntetés végrehajtottnak nyilváníthatassék, ha az elítélte erre megbánása és javulása által érdemessé válik.¹³

A végrehajtási egyénítés megvalósítása végett tehát az elítéltek különböző osztályaira más-más végrehajtási rendszert kell megállapítani, és az egyes osztályokon belül ismét

¹⁰ Vámbéry. id. m. 99. old.

¹¹ Angyal. A magyar büntető.] o, v. tankönyve. I. köt., iindapest. 1909. 460. old.

¹² Wahlberg, id. in. 160. old.

¹³ Saleilles. L'individualisation de la peine, Paris, 1909, 14. old.

az egyes egyénnel szemben úgy kell eljárni, hogy a büntetés minden büntetettnek jelleméhez, lelkületéhez simuljon. A végrehajtási individualizációnak feladata tehát az, hogy a szabadságvesztésbüntetést úgy hajtsák végre, hogy az minden büntetettnek lelkületét, jellemét érje, hogy az egyes büntetett egyénre nézve a büntetés céljának elérését biztosítsa.¹⁴

S lía keressük a büntetteknek azon személyi *körül-mé-nyeit* és tulajdonságait, *amelyek figyelembevétele* az egyénit-tesnél *irányadó* legyen, úgy ezek a következők: az elítélt kora. lelkülete és jelleme, műveltsége, képességei és hajlamai, elő-élete és erkölcsi állapota, vallása, foglalkozása, testi tulaj-donságai, és egészségi állapota, származási helye, nemzeti-sége, a letartóztatás során idáig tanúsított magaviselete, 'valamint még számos más körülmény.

Arra kellene törekedni, hogy a most felsorolt tulajdon-ságok és körülmények mind mentül behatóbb figyelembevé-tele mellett alakuljon a szabadságvesztésbüntetések végre-hajtása; s hogy a letartóztatottak életmódjának a letartóz-iatási intézetekben való alakításánál mindezeknek a körülmé-nyeknek bizonyos fokig való figyelembevétele biztosítva legyen.

Az egyénítő eljárás egyben a büntetés egyéb céljainak megvalósítását is előmozdítja. Így az egyénítés méltán a büntetésvégrehajtás lényeges alkatrészének tekinthető.¹⁵ S a szabadságvesztésbüntetés a mai büntetési rendszerekben való jelentős szerepét nagy fokban annak is köszöni, hogy végrehajtása során felette könnyen egyenesíthető; habár végrehajtásának részletei törvényi vagy rendeleti utón meg-állapítást is nyernek, mégis mindig marad még elég tér az egyenesítő bánásmódra.¹⁶

Brockway szerint a szabadságvesztésbüntetések végre-hajtása során arra van szükségünk, hogy a megtévedt egyénre „a jó szokások és a jó magaviselet szabályai által teremtett kényszerzubbonyt alkalmazzuk mindaddig, míg a büntetett önmagától alkalmazkodik ezekhez a szabályok-hoz”.¹⁷ Ezt azonban az egyenesítő eljárás nélkül nem remél-hetjük! Midőn azonban az egyenesítő eljárás eredményét ku-tatjuk, tisztában kell lennünk azzal is, hogy amennyiben a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása során meglelt korban

¹⁴ Finkey. A börtönügy jelen állása. é« reformkérdései Budapest 1905, 180. old.

¹⁵ Wird). Abschaffung des Zuchthauses, Zeitschrift für die ge-saunle Srafroehtswissensehaft, X. köt. 398. old.

¹⁶ Kreilisheim, Einführung in die Gei'äni'niskunde. Heidelberg, 1912, 103, old.

¹⁷ Henderson, Modern prison systems. Washington, 1903. XXII. old.

lövő büntetettek átalakítását kíséreljük meg, ezen munkánál az ily büntetettek egyéni tulajdonsága inak komplexumával számolni kell.¹⁰

II.

Az egyénítést segítik elő azok a különböző *szigorítások és enyhítések* is, amelyeknek a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása során való alkalmazása iránt a büntető bíró intézkedhetik. A börtönügyre vonatkozó törvényekben és a börtönrendtartásokban a szabadságvesztésbüntetési nemek differenciálására vonatkozólag megállapított szabályok rendszerint kivétel nélkül minden egyes, az illető büntetési nemre elitélt egyénnel szemben alkalmazást nyernek. Mégis némely törvényhozás módot és lehetőséget nyújt arra, hogy egyes büntetettekkel szemben a szabadságvesztésbüntetés — szigorítások, illetve enyhítések alkalmazása által — az illető szabadságvesztésbüntetési nemre általánosan megállapított' szabályoktól eltérően alakíttassék.

Ilyen szigorítás gyanánt szóba jöhet kemény fekhely, élelemmegszorítás, sötétzárka, a munkakényszernek az illető szabadságvesztésbüntetési nemre megállapított foktól eltérő alakítása; — enyhítések gyanánt pedig a munka alól való felmentés, a munkakényszer enyhítése, a sajátból való élelmezés és a saját ruha- vagy egyéb használati tárgyak használatának kivételes engedélyezése.

A *szigorítások alkalmazása* olyan büntetettekkel szemben van helyén, akiknek cselekménye különös nagy durvaságra vall; midőn tekintettel az illető büntetettnek az átlagnál keményebb és durvább lelkületére, velük szemben a büntetést különösen érzékennyé kell alakítani.¹⁹ A szigorítások alkalmazásának oka abban is kereshető, hogy tekintettel az illető bűneset sajátosságaira, csak rövidebb tartamú szabadságvesztésbüntetés alkalmazása lehet indokolt, ez azonban a szigorítások alkalmazása nélkül nem érné el a szükséges intenzitást. A szigorítások alkalmazásánál döntően elismert körülmények mind olyanok, amelyek tulajdonképpen a büntetett egyéniségével vannak összefüggésben; szóval tehát a szigorítások alkalmazásánál is csak az egyénítés egy módjáról: a bíró által gyakorlandó, azonban kivételesen a büntetés végrehajtásának stádiumára kiható egyénítésről van szó.

S hasonló a helyzet a büntetőbíró által engedélyezhető *enyhítések*re vonatkozólag is. Ezek csak az esetben foglalhatnak helyt, ha egyes konkrét esetekben az illető büntetési

¹⁸ Leonhard, Die modernen Strafrechtsideen und der Strafvollzug, Leipzig, 1910. 21. old.

¹⁹ Engelberg felszólalása, Blätter für Gefängniskunde, 28. kötet, Sonderheft, 36. old.

nemre általánosságban megállapított szabályok végrehajtása az elítélttel szemben — tekintettel az illető egyén műveltségi fokára, elítéltetése előtt űzött foglalkozására, jövőjére és egyéb személyi körülményeire — túlszigorú és ez által igazságtalan volna.²⁰

A *szigorítások ellen kifogásként* felvetik, hogy alkalmazásuk az elítéltekben inkább dacot és elkeseredést, mintsem javulási szándékot kelt fel. S hogy alkalmazásuk által éppen a leghatásosabb fegyelmi büntetési eszközöktől fosztjuk meg magunkat. Ezenfelül felvetik, hogy éppen az egyénítés szempontjából helytelen a szabadságvesztésbüntetést olyan „rosszal” sablonszerűen egybekapcsolni, amely a szabadságmegvonást meghaladóan okoz fájdalmat az elítéltnak, mint pl. a puha fekhelynek bizonyos időközökben való megvonása; mert — így érvelnek — az ilyen szigorításoknak bizonyos időközökben való biztos bekövetkezése éppen akadály a individuqaélizációnak.²¹

További kifogás: minthogy a legtöbb szigorítás lényegileg a szabadságvesztésbüntetések differenciálására szolgáló eszköz, így amennyiben az illető szabadságvesztésbüntetési, rendszerben nagy a szabadságvesztésbüntetési nemek száma, ezek eredményes megkülönböztetése amúgy is már meg van nehezítve, és ennek következtében szigorítások, illetve enyhítések alkalmazása már eleve lehetetlenné van téve.²² Így tehát a szigorítások és enyhítések alkalmazásának előfeltétele, hogy a szabadságvesztésbüntetési nemek száma nagyon kevés legyen s ilyképen a szabadságvesztésbüntetési nemek differenciálására szolgáló differenciáló eszközök kimerítve még ne legyenek.

A *szigorítások* alkalmazásának *célszerűsége* tekintetében a vélemények felette eltérőek. Ellenük emel szót Goldschmidt²³ Kriegsmann²⁴, Liszt²⁵, aki attól tart, hogy a szigorítások alkalmazása esetében a szabadságvesztésbüntetési nemek közötti, különbség mosódik el egykönnyen. Célszerű, ségiük mellett szólalnak fel — többek között — Gennat²⁰,

²⁰ Löw. A magyar büntetőtörvény anyaggyűjteménye. Budapest, 1880. 1. köt. 309. old.

²¹ Kriegsmann, id. 111. 1(14. old.

²² Gennat: Das Strafsystem u. seine Reform, Haiburg', 19(15, 66. oki.

²³ Goldschmidt, Strafen und verwandte Mnsregeln, Vergleichende Darstell uns' des deutschen n. ausländischen Stral'recht. Allgemeiner Teil, IV. kötet, Berlin, 190«, 366. old.

²⁴ Kriegsmann, id. ni. 104—5, 319. old.

²⁵ Liszt, Straf recht liehe Aufsätze und Vorträge. Berlin. 1905, i. kötet, 518 9. old.

²⁶ Blätter für Gefängniskunde. 27. kötet 415, 44. kötet 554. old.

Heilhorn²⁷, Vámbéry²⁸ Wach²⁹, valamint alkalmazásuk mellett foglalt állást a német bürtönügyi tisztviselőknek 1894. évi braimschweigi, és 1901. évi nürnbergi vándorulése³⁰ is. S ha már vitás, vájjon a bíróságoknak lehetővé tétessék-e, hogy tekintettel, a büntetett egyéniségére, a szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának részletei tekintetében rendelkezessenek, még sokkal inkább képezi vita tárgyát,³¹ hogy amennyiben a bíróságoknak e jogot megadjuk, az milyen terjedelmű legyen.

Szigorítás gyanánt számba jöhet:

Ott, ahol a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása nem történik amúgy is már a magánelzárás rendszere szerint, az elítéltnak *magánelzárásba való helyezése*. Ezen szigorítás alkalmazásánál figyelemmel kell lenni arra, hogy a magánelzárásnak — amint erre alább még visszatérünk — az egyes egyénekre gyakorolt hatása felette különböző.

A szabadságvesztésbüntetés *sötét zárkának* bizonyos időközökben való *alkalmazása* által is szigorítható.

Hogy célszerű-e az *élelmezés terén* szigorítások, illetve enyhítések alkalmazására módot nyújtani, vitás. A kérdés sarkpontja, vájjon a letartóztatottak a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása során kevesebb, ill. kedvezmény esetén több és jobb minőségű ételben részesítendő-e, mint amely egészségüknek megóvására, és munkaerejüknek fentartására elegendő. Tekintettel arra, hogy az élelmezés a szabadságvesztésbüntetés i intézetekben mindenütt amúgy is csak a legszükségesebb fokra szorítkozik és alig felel meg ama minimális mértéknek, amely a letartóztatottak egészségi és erőállapotának megóvására szükséges,³² részünkről az élelmezés terén szigorítások alkalmazását nem látjuk helyénvalónak. Legyen szabad Freudenthal ama kijelentésére hivatkozni, hogy: Die Strafe darf keine Strafe an der Gesundheit werden.^{32a)}

Megfontolás tárgyává tehető, vájjon helyes-e egyes kivételes esetekben az elítélteknek arra engedélyt adni, hogy

²⁷ Heilborn. Die kurze Freiheit ^strafe, Leipzig. 1908, 42. old.

²⁸ Vámbéry, Büntetőjog, I. füzet, Budapest, 1913, 61. old.

²⁹ Wach, Die Reform der Freiheitsstrafe, Leipzig, 1890, 19—20. old.

³⁰ Lásd: Blätter für Gefängniskunde, 28. kötet, Sonderheft, 23. old., 35. kötet, Sonderheft, 161. old.

³¹ Merkel (Holtzeudorff, Handbuch des deutschen Strafrechts, II. kötet, Berlin, 1871, 555. old.)

³² Lilienthal. Der Vorentwurf zu einem deutschen Strafgesetzbuch, Zeitschrift für die gesummte Strafrechtswissenschaft, 30. köt. 237. old.

^{32a)} Freudenthal, Die staatsrechtliche Stellung des Gefangenen, Jena, Vorlag von Gustav Fischer, 1910, 25. old. — Érdekes adatokat közöl Pollitz az étel megővítő hatását a letartóztatottak egészségi állapotára gyakorolt hatásáról: Beibehaltung des strengen Arrests eimü cikkében, Deutsche Strafrechtzeitung I. kötet, 218. old.

magukat sajátjukból élelmezhessek. E tekintetben elsősorban a vagyonos elítéltek jöhetnek számba, mert ezek rendelkeznek a szükséges anyagi eszközök felett; az élelmezés terén ennek a kedvezménynek elfogadása mellett szól az a tapasztalat, hogy éppen az elítéltetésük előtt jobb élelemhez szokva volt egyének a letartóztatási intézeti élelmet nem bírván el, különben egészségileg könnyen kárt szenvednek.³³ A mi ve-eme-lyünk az, hogy az élelmezés tekintetében a sajátból való élelmezés megengedése által való egyénítés csak az enyhébb jellegű szabadságvesztésbüntetések esetén foghat helyt.³⁴

Csak az összefüggés kedvéért említjük fel, hogy a német börtönügyi tisztviselők egyesületének 1886. évi frankfurti vándoriülése amellet foglalt állást, hogy a szabad ságvesztésbüntetés végrehajtása során az egyes konkrét esetben az élelmezésnél tekintettel kell lenni nemcsak az elítéltek egyéniségére, hanem az általuk végzett munka nemére, súlyára is; s hogy amennyiben ezt az elítéltek egészségi állapota megkívánna, úgy különleges élelemben részesítendők.³⁵

Az élelmezés terén helyt fogható kedvezményen kívül némely törvényhozás szerint a büntetőbíró ítéletében engedélyt adhat arra, hogy — mint ez büntetőtörvényünk 41. §-ában történik — az elítélttel szemben megnyilvánuló *munka, kényszer foka enyhíttessék*, hogy *saját* ruháit, fehérneműit viselhesse, hogy saját ágyneműjét és egyéb *használati tárgyait használhassa* a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása során, — végül, hogy a haj- és szakállvisélet tekintetében korlátozó intézkedéseknek kivételesen ne vettessék alá.

A *munkakényszer tekintetében* az enyhítés rendszerint csak a kényszernek egy fokkal való enyhítésére irányul olyképen, hogy az enyhébb jellegű szabadság veszésbüntetésre s így tehát foglalkozási kényszer alatt álló és az intézet munkáüzemében való részvételre kötelezett letartóztatottaknak magánmunkával való foglalkoztatás engedhető meg, — ellenben a csak magánmunkára kötelezettek pedig a munkára való kötelezés alól teljesen felmenthetők.

Felemlítendő még a munkáltatás téré a helyt fogható az a kedvezmény is, midőn a nagyobb műveltséggel bíró és nem

³³ Vorschläge zn einem Eichsgesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafen, Heidelberg, 1913; indokolás, 51. old.

³⁴ E helyütt rámutatunk az olasz jognak ama rendelkezésére, amely szerint a hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztésbüntetésre ítélték engedélyt nyerhetnek arra, hogy saját költségükön kenyeret, levest, két tál ételt, sajtot, gyümölcsöt, kávé és egy liter bort vehessenek. (Lásd erre vonatkozólag: Civoli, Trattato di diritto penale, T. kötet, Milano, 1912, 239. old.) Ez az intézkedés éppen ellentéte a rövid tartamú szabadságvesztésbüntetések szigorításának.

³⁵ Blätter für Gefünginskunde, 22. kötet. 35. old.

aljas indokból elkövetett cselekmény miatt elítélt egyének a letartóztatási intézeti háztartási és egyéb) alsóbbrendű munkák (például sepergetés) végzése alól mentetnek fel. Mások³⁶ nézető szerint a munkáltatás terén való kedvezmények csak testi gyengeség, törődő ttség, betegség okán foghatnak helyt, ellenben műveltségi különbségek miatt helyük nem lehet.

A most jelzett szigorítások alkalmazása helyt foghat vagy a szabadságvesztésbüntetés egész tartama alatt visszatérő időközökben, — vagy hosszabb, több évi tartamú szabadságvesztésbüntetés esetében visszatérőleg mindenkor a bűncselekmény elkövetésének fordulónapján, — vagy röviddel az elbocsátás előtt a büntetés intenzitásának különös fokozása végett.

Ezen szigorítások és enyhítések alkalmazása a büntetőbíró helyett a letartóztatási intézeti igazgatóra is bízható.

A törvényhozások azért adnak lehetőséget a szabadságvesztésbüntetések ilyen különféleképen való alakítására, hogy lehetőséget nyújtsanak a büntetésnek mindenkor az eset és a büntetett sajtyszerűségeinek megfelelő idomítására.³⁷

III.

A szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának fázisait és mozzanatait szemügyre véve, a szűkebb értelemben vett *végrehajtási individualizáció* több irányban érvényesülhet.

Azoknak a kereteknek megállapítása, amelyekben az elítéltekkel szemben való egyenesítő eljárás helyt fog, a szabadságvesztésbüntetési nemek differenciálásánál történik.

Mindenekelőtt alkalom nyílik az egyenesítésre a szabadságvesztésbüntetés *kezdőpontjának megállapításánál* a büntetés megkezdésének *elhalasztására* irányuló kérelmek elbírálásánál,³⁸ itt tág tér nyílik az egyes esetek sajtyszerűségeinek figyelembevételére, például midőn a családos elítélt családjának, serdületlen gyermekeinek elhelyezése végett kér halasztást.

Számos kontroverzia merül fel annak a kérdésnek elbírálásánál, hogy mily befolyással vannak a *különböző börtönrendszerek* az egyénítés elvének megvalósulására. Ennek a kérdésnek elbírálásánál mindenekelőtt a különböző börtönrendszereknek az egyes elítéltek egyéniségére gyakorolt hatását kell kutatnunk.³⁹

³⁶ Például Finkey, A börtönügy stb., 192. old.

³⁷ Schmidt, Die Aufgaben der Strafrechtspflege, Leipzig. 1895, 301. old.

³⁸ Saleilles, id. in. 267. old.

³⁹ Borner, Lehrbuch des deutschen Strafrechts, Leipzig, 1895, 20") old. — Hasonlóan: H o im berber. Zur Keform des Strafvollzuges, Leipzig. 1905. 18. old.

Sokan amellett törnek lándzsát, hogy a magánelzárás rendszerének a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásánál való elfogadása esetében van az egyénítés elvének megvalósulása. különösen megkönnyítve, Felhozzák, hogy mellette büntönügyi személyzet és a letartóztatottak közötti érintkezés és közlekedés közvetlenebbé válván, több alkalom és lehetőség nyílik az elítélt egyéniségének teljes megismerésére.⁴⁰ Felhozzák, hogy a magánelzárás rendszere mellett az erre érdemes elítéltekkel szemben kedvezmények engedélyezése helyt foghat anélkül, hogy ezáltal a többi letartóztatott — indokolatlan — irigysége felkeltenék; talán ebben a körülményben is keresendő annak a tapasztalati ténynek egyik oka, hogy míg a letartóztatottak nagy része a magánelzárást a szabadságvesztésbüntetés jelentős súlyosbítás-inak tekinti, addig a nagyobb műveltséggel bíró egyénekre a magánelzárás rendszerint kedvező hatással van.⁴¹

Mások — arra utalnak, hogy a magánelzárás rendszerének hatása a jogrenddel még a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása során is szembehelyezkedő elítéltekre sokkal súlyosabb, mint a társadalommal való kibékülésre törekvő egyénekre nézve.

Ezekkel szemben idézzük Wahlberg nézetét, aki bár elismeri, hogy a magánelzárás során rendkívül bő alkalom nyílik az egyénítés megvalósítására, mégis túlzásnak tartja azt az állítást, hogy egyénítésre csak a magánelzárás rendszere mellett lehet remény. Wahlberg különösen arra való tekintettel, hogy az elítéltek között akad sok olyan, aki tekintettel egyéniségére, az elítéltetése előtt üzött életmódjára, egészségi állapotára, a hosszabb magánelzárást lelki és testi egészségének veszélyeztetése nélkül el nem bírná, — ér pen az egyénítés elvének megvalósítása érdekében azt követeli, hogy a magánelzárás rendszere mellett még más büntönrendszer, így különösen a fokozatos rendszer is alkaluiaztassék, hogy ilyképen az egyes letartóztatottak egyéniségének megfelelő büntönrendszer alkalmazására mód nyíljon.⁴³

Amellett, hogy viszont a progresszív rendszer a legalkalmasabb az individualizáció legteljesebb keresztülvitelére,

⁴⁰ Eckerl, 3d. helyen 75. old. — Hasonlóan Wirth, Abschaffung: des Zuchthauses, Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft, 10. köt., 399. old. — Aeschaffenbrng, Das Verbrechen und seine Bekämpfung. Heidelberg. 1906, 243. old.

⁴¹ A magánelzárás hálásáról érdekes vallomásokat találunk Avier munkájában: Zur Psychologie der Gefangenschaft, München. 1905; különösen 52., 59., 72. és 121. old.

⁴² Krohne, Lehrbuch der Gefängniskunde, Stuttgart, 1889, 248. old. — Helle, Iter heutige Stand der Ansicht! über Wert und Wirkung der Einzelhaft, GötUngen, 1912, 54. old.

⁴³ Wahlberg, id, in. 200 202. old.

felhozzák azt is, hogy e börtönrendszer elfogadása esetében a hosszabb tartamú közös munkáltatás stádiumában az elítéltek rossz hajlamai sokkal könnyebben felismerhetők.⁴⁴

Hogy a börtönrendszereknek az egyénítés szempontjából való különböző előnyeit kellően kihasználhassuk, elsősorban arra kellene módot nyújtani, hogy a végrehajtás alapjául szolgáló börtönrendszer megválasztásánál nem a szabadságvesztésbüntetés tartama, hanem inkább az elítélt egyénisége legyen döntő befolyással; e végett az elítélt egyéniségének megismerése végett a büntetési idő elején mindenkor rövidebb tartamú magánelzárás volna alkalmazandó.

Tág tér nyílik az egyénítésre az elítélt által végzendő *munkanem* kijelölésénél is. Meg a legsúlyosabb jellegű szabadságvesztésbüntetésre elítéltekkel szemben is tekintettel kellene lenni az elítélt testi erejére, egészségi állapotára, elítéltetése előtt üzött foglalkozására.⁴⁵ Ez nemcsak az egyénítés elvének megvalósítását, hanem a rabmunkaüzemek eredményét is előmozdítani fogja.⁴⁶ Az egyénítés szempontjából különösen kívánatos, hogy az elítéltetésük előtt a szabadban foglalkoztatott elítéltek a szabadságvesztésbüntetés tartama során is a szabadban végzendő munkákkal foglalkoztassanak. Hogy az elítéltek előbbi foglalkoztatásukhoz hasonló munkával foglalkoztathatók legyenek, már a letartóztatást intézetbe való beutalásnál kellene arra figyelemmel lenni, vajjon az illető intézetben ez a munkanem meg vanc-e honosítva.⁴⁷ Itt kell felemlíteni a magánelzárás rendszerének azt az előnyét, hogy mellette a munkaüzem az egyénítés szempontjából felette előnyösen alakítható, különösen ha az illető munkanem aránylag szűk helyen való folytatásra alkalmas; példa erre a Svéd- és Finnországban, valamint Dániában divó, rendkívül ügyes Sloyd-rendszer.⁴⁸

De még egyéb szempontok is irányadók lehetnek a munkaüzem egyénítésénél. Így például ügyelni kell arra, hogy az erőszakoskodó egyének ne foglalkoztassanak olyan munkákkal, amelynél támadásra alkalmas eszközökhöz jutnak.⁴⁹ Magánmunkával való foglalkozás engedélyezése által

⁴⁴ Vámbéry, Büntetőjogi követelések stb., 101. old.

⁴⁵ Az 1909-iki német Voientwurf 17. §-a is kimondja, hogy a fogházra ítéltnek olyan munka osztandó ki, amely előbbi foglalkozásuknak megfelel.

⁴⁶ Finkey, A börtönügy stb., 192. old.

⁴⁷ Stoos, Lehrbuch des österreichischen Strafrechts, 1910, 205. old.

⁴⁸ Vidal, id. m, 660. old.

⁴⁹ Egy porosz 1881 január 10-iki rendelet megtiltja még azt is, hogy a tolvaj elítéltek a letartóztatási intézetekben lakatosmunkával foglalkoztassanak (Holtzendorff-Jagemann. Handbuch des Gefängniswesens, Hamburg, 1888, II. kötet. 236. oldl.

pedig főleg a szellemi munkásoknak előbbi foglalkoztatásukban való jártasságuknak megóvására nyílik kedvező mód;, ilyképen szabadulásuk után való boldogulásukat is előmozdítjuk.⁵⁰

A munkauzem neme is nagy befolyással van az individualizáció szempontjából. Az individualizáció keresztülvitele fellelte meg van könnyítve, ha a letartóztatási intézetek munkauzeme házi kezelésben (regie) folyik. Ellenbem ha a vállalkozási vagy bérbeadási rendszer szerint folyik, úgy a le tartóztatottak foglalkoztatása körében az egyénítés megvalósítása kétségessé válik.^{50a)}

Individualizációra nyílik alkalom *a munkajutalom megállapításánál és kezelésénél is*. így különösen az elítéltek a munkajutalom felhasználása tárgyában adható engedély tekintetében. Annak engedélyezésénél, hogy az elítélt munkajutalmának egy részéből élelmi, esetleg élvezeti cikkeket vehessen, hogy szegénysorsú hozzátartozóit segíyezhesse, hogy könyveket, vagy egyéb hasznos tárgyakat vásárolhasson, — mindenkor egyenesítő eljárást kell követni. Hogy ez megvalósítható legyen, szükséges, hogy a munkajutalom megállapításánál is bizonyos latitud álljon rendelkezésre.

A letartóztatottak *szellemi szükségleteinek kielégítésénél* mindenekelőtt a *vallási gyámolítás* szüksége és módja is az egyes esetek különfélesége szerint bírálendő meg.⁵¹

S az elítéltek *tanítása* közben is az egyéniségüknek megfelelő eljárásra kellene törekedni. Erre a letartóztatottaknak együttes, népiskolaszerű tanítása mellett is alkalom nyílik. Ezzel éppen ellentétben van ama Belgiumban dívó eljárás, hogy a magánelzárásban levő elítéltek a tanítás ideje alatt „stall”-okban lévén elhelyezve, a tanító tevékenysége kizárólag a tantárgy kifejtésére, magyarázatára szorítkozik; ellenben az egyes elítélteknek kikérdezgetése, amely által egyéniségükhöz való közeledésre nyílna alkalom, nem szokásos.⁵²

Az elítélteknek nyújtandó *olvasmány* kiválasztásánál az egyénítés a magánelzárás rendszere mellett jóval könnyebben vihető keresztül.⁵³ Kivételesen a magánelzárásban levők engedélyt nyerhetnek arra, hogy az intézeti könyvtár könyvein kívül egyéb olvasmányt is használhassanak; ez különösen a nagyobb műveltséggel rendelkezők szellemi

⁵⁰ Wulfen, *Kel'ornibestrebungen auf dem Gebiete dos Strafvollzuges*, Dresden, 1905, 25. old.

^{50a)} Stoops, *Lehrbuch des österreichischen Stratrechts*, »Zweite Auflag«. Wien-Leipzig-, 1913, 211. old.

⁵¹ Saleilles, id. m. 279. old.

⁵² Behringer, *Die Gef'augnissehule*, Tübingen, 1901, 121. old.

⁵⁴ Cuclie, *Traité de science et de legislation pénitentiaire*, Paris. 1905, 350. old.

gyámolításánál kerülhető el nehezen. Ezeknek tudományos, vagy idegen nyelvek elsajátítására szolgáló munkák adhatók ki, másoknak ismét szakfolyóiratok rendelkezésre bocsátásával lehetünk segítségükre abban, hogy elítéltetésük előtti foglalkozásuk folytatásához szükséges ismereteikben színvonalon maradjanak; gondoljunk csak például elektrotechnikai mérnök továbbképzésére.⁵⁴

A *fegyelmi eljárás* során is a letartóztatottak személyi viszonyaira, eddigi magaviseletükre és az eset egyéb saját-szerűségeire figyelemmel kell lenni méltányos követelés, hogy az egyénítés elve nemcsak a jutalmazás, hanem a fegyelmi ügyek elintézése során is érvényesüljön.⁵⁵

A letartóztatottak *megszólítása*, tekintetében is helyesebb volna a szabadságvesztésbüntetés jellege és súlya helyett inkább az elítélt korára, műveltségi fokára, egyéniségére tekintettel lenni.⁵⁶

Hasonlóan kellene eljárni *a sétaidő tartamának megá-lapítása* tekintetében míg némelyik elítélt egészségi állapota, azt megköveteli, hogy a hidegebb évszak alatt a hosszabb szabadon való időzéstől felmentessék, addig az ideges, nyugtalan lelkületű letartóztatottnak meg éppen hosszabb sétaidő engedélyezésével lehetünk segítségükre.⁵⁷

De a letartóztatási intézetek üzemében még *egyéb téren* is alkalom nyílik az egyénítésre. így indokolt esetben egyeseknek megengedhető dohány élvezete. Másoknak ismét arra adható engedély, hogy magánzárkájukban élővirágokat tart-hassanak.⁵⁸ Vagy a hosszabb tartamú magánelzárásban levők szorgalmukért és jó magaviseletükért azzal jutalmazhatók, hogy cellájukban kanárimadarat tarthatnak; ez a magány csendjét ozlatja és a letartóztatottak lelkületére van kedvező hatással.⁵⁹

Az individualizáció továbbfejlődése felé vezető út, az individualizáció logikus végső következménye: *a határozatlan tartalmú büntetési rendszer*.⁶⁰ Már Wahlberg követelte, liogy az egyénítés elvének mentül eredményesebb megvaló-sítása végett a szabadság vesztésbüntetés megállapítása oly-képen történjék, hogy a szabadságvesztésbüntetés végrehaj-

⁵⁴ Vorschläge stb.; indokolás 57. old. — Wnlffen, id. in. 30. old.

⁵⁵ Klein, Die Vorschriften über die Verwaltung: in den preussisclieit .fustizgefängnissen, Berlin, 1914, 23. old. -- Lásd még: Wessely, Pedagógia, Budapest, 1905, 37. s köv. old.

⁵⁶ Lásd e tekintetben inég: Leüss, Ans dem Zuchthaus, Berlin, 1903, 168. old.

⁵⁷ Baer, Die Hygiene des Gefängniswesens, Jena, 1897, 135. old.

⁵⁸ Pnlszky-Tanffer, A börtönügy múltja, elméle, jelen állása, külö-nös tekintettel Magyarországra, Pest, 1867, 165. old.

⁵⁹ Finkey, A börtönügy stb., 43. old.

⁶⁰ Irk, A büntetőjog átalakulása, Kolozsvár. 1915, 93. old.

tása során való végleges megállapításánál egyénítésre alkalom nyíljon,⁶¹

A határozatlan tartamú Ítéletek intézményének meghonosítása tényleg betetőzése az egyénítésnek. A büntetést sokkal jobban lehet hosszabb, nemcsak néhány napra szorító szabadságvesztésbüntetés végrehajtása során megismerni, mint egy rövid bírósági tárgyalás keretében. A büntetés végleges tartama csak ilyen hosszabb megfigyelés eredményeképpen állapítható meg megnyugtatóan.⁶² Valamint az orvos nem tudja előre megmondani a gyógyulás idejét, épp úgy a bíró sem tudja előre megállapítani az elítélt javulásának időpontját; erre valóban csak az képes, aki az elítéltet a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása során megfigyelheti.⁶³ Célszerűtlen az olyan egyént, aki a társadalmat, már nem veszélyezteti, fogva tartani mindaddig, amíg büntetési ideje le nem telt: viszont helytelen eljárás büntetési idejének letelte után szabadon engedni azt az egyént, aki továbbra is állandó veszélyt rejt magában a társadalomra nézve.⁶⁴ Szóval a büntetésnek a büntetett társadalmi veszélyességéhez képest való helyes megállapítása van a határozatlan tartamú ítéletek intézményének meghonosítása által jobban biztosítva,⁶⁵ A határozatlan tartamú ítéletek, amelyek a büntetőjogi irodalomnak egyik állandó reformeszméjét képezik, jelentős eszközei a végrehajtási egyénítésnek.

A *feltételes szabadsággrabocsátás* intézményének mikénti kezelése is bő alkalmat ad az egyénítésre. Ez az intézmény célját csak az esetben fogja megvalósítani, ha helyesen használják. Ha túl ritkán adják meg ezt a kedvezményt, úgy nem fogja a letartóztatottakat eléggé arra sarkalni, hogy ezt a kedvezményt kiérdemeljék. Ha meg túl gyakran adják meg, úgy ez azzal a veszéllyel jár, hogy a bíróságok ennek tudatában és ennek ellensúlyozása végett a szabadságvesztésbüntetés tartamát már jó előre hosszabb tartamban állapítják meg. Ez az intézmény célját csak akkor fogja elérni, ha nem sablonszerűen kezelik, hanem tekintetbe véve az elítéltnak egyéniségét, valóban csak az igazán jó magavise-

⁶¹ Wahllberg id. m. 160. old. — Szó szerint a következőket mondja: ist eine solche relative Fassung des Strafurtheiles notwendig, dass die Strafrechtspflege der Subjectivität des Sträflings eine angemessene Berücksichtigung noch während des Strafvollzuges angedeihen lassen kann.

⁶² Liszt, Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge, Berlin, 1905, I. köt., 333. old. — Saleilles id. m. 274. s. köv. old.

⁶³ Saleilles, id. in. 268. old.

⁶⁴ Friedmann, A határozatlan tartamú ítéletek. Budapest. 1910, 121. old.

⁶⁵ Lammach nézete, idézve Schmidt id. művében. 270. old.

leti és javulást tanúsító egyéneknek engedélyeztetik a leitételes szabadságrabocsátás.

Végül az elítéltek szabadulásakor felmerülő *patronázs*-munka sikerének is egyik legnélkülözhetetlenebb feltétele az egyenesítő eljárás.⁶⁶ Az elítéltnak szabadulása után a leír des viszonyok közé való visszatérése elé főleg három oldalról gördül akadály: hogy a társadalom csak nehezen fogadja, vissza a szabadidőt kötelékébe és felejt el bűnét, — hogy az új környezetbe, a munkahelybe való beilleszkedés is sok akadállyal jár. — végül pedig hogy a szabadulónak boldogulását a legtöbb esetben mostoha gazdasági helyzete nehezíti; a szabadulók megmentésére vezető út: munkaalkalom nyújtása, a gazdasági helyzet és a szociális környezet megjavítása: itt is a legtágabban individualizáló eljárásra van szükség.⁶⁷

S az elbocsátottnak ellenőrzésénél is a különféle ellenőrzési módok között való választásnál tekintettel kell lenni az eset sajátosságaira. Az ellenőrzés történhetik a letartóztatási intézet megbízottja, vagy pártfogó tisztviselő, esetleg az elítélt munkaadója által; de helyt foghat valamely patronázs egyesület kirendelt tagja által való ellenőrzés is; ha a szabadult szigorúbb ellenőrzésre szorul, úgy ajánlatosabb hivatásos pártfogó kirendelése, S az ellenőrzés módja részleteiben is különböző alakításokra ad lehetőséget.⁶⁸ A patronázs főcélja a szabadulónak boldogulása elé gördülő akadályok leküzdésében segítségére lenni; ez a cél azonban csak az esetben fog megvalósulni, ha a patronázs-munkásság erősen egyenesítő lesz.

Amint láttuk, a végrehajtási individualizáció számtalan tekintetben érezteti hatását. A szabadságvesztésbüntetések céljai megvalósulására gyakorolt nagy hatásánál fogva méltán a börtönügynek egyik legfontosabb reformkérdése.

IV.

Az egyénítés keresztülvitelének több korlátja van.

Így az *egyéniítésnek határai* a szabadságvesztésbüntetések végrehajtására vonatkozó törvényekben és börtönrendtartásokban foglalt rendelkezések. A végrehajtási egyénítésnek legelső kelléke tehát, hogy a büntetések végrehajtására vonatkozó szabályok rugékonnyak legyenek, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásának változatos alakítására módot

⁶⁶ Fuchs, Die Gefangenen-Schutzstätigkeit und die Verbrechens-Prophylaxe, Berlin, 1898, 19(1. old.

⁶⁷ Saleilles, id. in. 281. old.

⁶⁸ Herr. Das moderne amerikanische Bessernissystem, SI nit.«art, 1907. :1;V2. s köv. old.

nyújtsanak, hogy a letartóztatási intézetek vezetőinek a végrehajtásban bizonyos szabadságot adjanak, amely azonban természetesen nem mehet önkénykedésig.⁶⁹ Mentül tágabb ez a latitud, amely módot nyújt az egyenestítő eljárásra, annál nagyobb a remény az egyénítés elvének a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során való teljes megvalósulására. Az elítéltekre gyakorlandó javítónevelő hatás is nagy fokban attól függ, vajjon ez a latitud elég tág. Azonban tisztában kell lennünk azzal is, hogy az elítéltekre gyakorlandó kényszer, különösen a lelki kényszer határai csak nehezen állapíthatók meg sablonszerűen.⁷⁰ Az egyenestítés keresztülvitelére lehetőséget adó latitud meg inkább tágulna, ha mentül tágabb keretekben elfogadjuk a határozatlan tartamú ítéletek intézményét.

Az egyenestítés keresztülvitelének további korlátja, hogy a szabadságvesztésbüntetés ebbeli jellegének, valamint a letartóztatási intézetek rendjének és a fegyelemnek megóvása érdekében elkerülhetetlen, hogy a letartóztatottakkal szemben legalább bizonyos fokig egyenlő, sablonszerű eljárás tanusíttassék. A büntetés egyik célja: a büntetéseknél rosszal való sújtása, a büntetéseknél ily módon való megjavítása, újabb bűnözéstől való elrettentése; a büntetésnek ez az oldala nem áldozható fel az egyénítés kedvéért. A szabadságvesztésbüntetés éppen bizonyos fokú kényszer alkalmazása által törekedik a büntettest a szabadulása utáni időre teljes szabadságának helyes használatára tanítani.⁷¹ Az egyenestítés keresztülvitelének határa nem mehet odáig, hogy a szabadságvesztésbüntetés a kényszer jellegét nélkülözi.⁷²

Fellette nehéz a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásánál *az egyenestítés keresztülvitelére szolgáló latitudot* helyesen megállapítani. Valamint a bírónak is a büntetés kiszabásánál bizonyos latitudot kell engedni, hogy a büntetést a konkrét eset összes körülményeinek megfelelően helyesen megállapítani tudja, olyképpen a büntetés végrehajtására hivatott tisztviselők tevékenységét sem lehet a büntetés végrehajtási rendszerek és szabályok által teljesen megkötni. Nekik is tért kell engedni, hogy a büntetést a végrehajtás során az elítélt egyéniségének, lelkületének megfelelően alakíthassák. E tekintetben a legnagyobb akadályt a börtönrendszerek intézménye képezi, amelyek abból a téves kiindulópontból indulnak, hogy az igazság az egyenlő elbánásban rejlik; ez csak akkor állana, ha az egyének is egyenlők

⁶⁹ Finkey, A börtönügy stb., 194. old. — Saleilles, id. ni. 267. old.

⁷⁰ Kriegsmann, id. m. 104. old.

⁷¹ Kriegsmann, id. m. 103. old.

⁷² Leonhard, id. m. 16. old.

volnának. Másrészt azonban az elítéltek egyéni különféleségéből eredő különböző bánásmód sem nélkülözheti a törvényi korlátokat.⁷³ Az egyénítés sohasem mehet odáig, hogy általa a büntetés ebbeli természetéből kivetköztessék. Gondoskodni kell továbbá arról is, hogy az egyénítés elvének megvalósítása méltánytalan előnyök nyújtására alkalmul ne szolgálhasson.⁷⁴

S nem tévesztendő szem elől az sem, hogy az individualizáció eszméje kétélű fegyver, mert bár a társadalom védelmét szolgálja, de ugyanakkor utat nyithat a despotizmusnak és észrevétlenül áldozatul ejtheti az oly sok vérrel kivívott polgári szabadságot.⁷⁴

Általában a letartóztatottakkal szemben való egyénítés elsősorban arra irányuljon, hogy a szabadságvesztésbüntetéssel járó kényszer és szigor ne váljon kegyetlenséggé és méltánytalansággá; másrészt, hogy az elítéltekkel szemben gyakorolt emberiség ne váljon gyengeséggé. A szabadságvesztéshüntetések végrehajtása részleteinek e szempontból való helyes elbírálása sok emberszeretet, tapintatot és a helyzetnek helyes felismerését teszi szükségessé. Az egyénítés elve nem kívánja meg, hogy kedvező hatása csak a jobb érzésű elítélteknek váljon előnyére, hanem az erkölcsileg alacsonyabb színvonalon álló elítélteket is a reájuk nézve méltányos bánásmódban részesíteni kívánja,

A börtönügyi irodalomban sokszor találkozunk azzal a véleménnyel,⁷⁵ hogy *a nagyobb műveltséggel bíró és intelligensebb letartóztatottak*, akik elítéltetésük előtt jobb viszonyok között éltek, érzik a szabadságvesztésbüntetéssel járó kényszer hatását különösen és aránytalanul erősebben, mint a többiken; ezen az egyenlőtlenségen is csak egyénítés által lehetne segíteni. Bár a most jelzett körülmény semmi esetre sem szolgálhat okul arra, hogy az ilyen elítéltek privilégiumokban részesíttessenek, mégis a szabadságvesztésbüntetésnek olyképpen való alakításától, amely éppen velük szemben, lealacsonyító hatással bírna, tartózkodni kell.⁷⁶ Azonban újból rá kell mutatnunk árva, hogy a mai individuali-

⁷³ Sichart, Die Reform der Freiheitsstrafe nach deutschem Rechte, Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft, 11. kötet, 512. old.

⁷⁴ Eckert, id. helyen, 71. old.

⁷⁵ Angyal, id. helyen. Ifi. old.

⁷⁶ Kriegsniann, id. m. 107. old. — Leüss, Aus dem Zuchthaus, Berlin. 1903. 68. s köv. old. — Treu, Der Bankrott des modernen Strafvollzugs und seine Reform, Stuttgart 1901, 48. s köv. old. — Wulffen, id. m. 30. s köv. old. — A nagyobb műveltséggel bíró elítéltek számára nézve érdekes adatokat közöl: Mayr, Statistik und Gesellschaftslehre, III. kötet: Moralfatistik mit Einsehiss der Krinrinalistik, 1917, 819. s köv. old

⁷⁶ Kriegsmann. id. m. 108. old.

záeio célja nem az, hogy egyes társadalmi osztályok privilégiumokban részesüljenek.^{76a)}

Az *egyénítés megvalósulásának egyik feltétele*, hogy a letartóztatási intézeti tisztviselők a letartóztatottak személyi viszonyairól pontos értesülést nyerjenek. Csak így lehet a büntetésnek a mai felfogás szerint előtérbe helyezett egyéni hatását megvalósítani.⁷⁷ Erre a magánelzárás rendszere mellett, tekintettel a tisztviselők által a magánzárkákban teendő látogatásokra, bővebb alkalom nyílik. Hogy a büntetessél kellően bánni tudjunk, mindenekelőtt ismerni kell egyéniségét; ismerni kell képességeit, érzelmi világát, hajlamait, szokásait. Megismerni kell őt nemcsak testileg, hanem lelkileg is. Úgy normális, valamint abnormális tulajdonságait; meg kell érteni a büntettes egész lelkületét; különösen fel kell ismerni a hiányzó jó tulajdonságokat és a benne levő rossz hajlamokat. Csak akkor bírálhatunk felette, ha ismerjük való lényét; a másokkal való összehasonlítás nem elegendő alap.⁷⁸ Az elítélt egyéniségének megismerésére mód nyílik az elítéltetés okául szolgált bűnügy iratainak, valamint az elítélt levelezésének tanulmányozása által is.⁷⁹

Tudatában kell lennünk annak, hogy egyénítésre mindenkor, minden egyes esetben nyílik alkalom; nem létezik olyan eset, amelyben individualizációra nincs szükség.⁸⁰

Az egyénítés elvének megvalósítása a letartóztatási intézeti tisztviselőket nehéz problémák elé állítja. Ezen feladataiknak akkor fognak valóban megfelelni, ha nem lesznek a szabadságvesztésbüntetéseknek csak gépies végrehajtói. A mai börtönügynek egyik nagy fogyatéksága, hogy túl kicsiny a letartóztatási tisztviselőknek az elítéltekre gyakorolt befolyása.⁸¹

Az egyénítés elvének érvényesülése elé, amint már jeleztük, annak következtében is akadály gördül, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során a büntetteseknek rendkívül nagy tömegével állunk szemben. Hogy közöttünk igazodni tudjunk, *osztályozásukra* van szükségünk. Ilyképpen tehát az elítéltek osztályozása a végrehajtási individualizáció szempontjából rendkívül nagy fontossággal bír. Az osztályozás tulajdonképpen átmenet az egyénítésre.

^{76a)} Γ' r π is, id. m. 403. old.

⁷⁷ Prins, id. m. -10. old.

⁷⁸ Wines, Punishment and reformation, New-York, 1910, 312. old.

⁷⁹ Klein, id/m. 23. old.

⁸⁰ Hosenfeld, Die richterliche Strafzumessung', Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts, Allgemeiner Teil, III. kot., Berlin, 1908, 142. old.

⁸¹ Aschaffeuurg, Zeitschrift für die ges. Stral'rechtswissenschaft, 18-köt., 370. oldal

nélküle lehetetlen volna a letartóztatottakat egyenesítő elbánásban részesíteni. Minthogy az elítéltek is sok rokonvónásokkal bírnak, a hason jellegűeket egy. osztályba csoportosítva, hasonló bánásmódban részesíthetjük. Tisztában kell lennünk azonban azzal, hogy a végrehajtási egyenesítés nem jelenthet valamennyi elítélttel szemben különböző végrehajtási módot; ez túl komplikált helyzetet teremtene.⁸² Az egy. osztályban levőkkel szemben természetesen további egyenesítés foghat helyt. S ha összehasonlítjuk az osztályozással, valamint az egyenesítéssel járó előnyöket, úgy kétségtelen, hogy az egyenesítésnek kedvező hatása többre becsülendő.⁸³

S az egyenesítés, valamint az ezzel kapcsolatos osztályozás keresztülvitelének további konzekvenciája a *letartóztatást intézetek specializálása* olyképen, hogy a különböző végrehajtási módra szoruló büntettek egyes osztályai más-más letartóztatási intézetbe utaltassanak be.⁸⁴

S ha az *egyenesítés megvalósításának lehetőségét* kutatjuk, arra az eredményre kell jutnunk, hogy nemcsak a papíron, hanem a letartóztatási intézetek üzemében való tényleges keresztülvételére csak akkor lehet remény, ha a börtönügyre vonatkozó szabályok szigora, de méltányos és humánus alapelveken épültek fel, ha a börtönügyi viszonyok rendezettek, ha a börtönügy legfelsőbb vezetése és irányítása helyesen történik, és ha kellően képzett és elegendő szápra börtönügyi személyzet áll rendelkezésre.

A büntetőigazságszolgáltatás végső céljainak megvalósulására, a büntettek megjavítására csak olyképen lehet remény, ha a büntetés az elítéltet egyéniségének megfelelő módon éri; ha az az elítélt lelkületének, egyéniségének megfelelő.⁸⁵ A feladat ma az, hogy a büntetés a legtávolabbi háttárig a büntettes személyiségéhez simuljon. Az összes büntettekre, úgy azokra, akik teljesen normális elmeállapotban szegültek ellen a jogrendnek, valamint az elmebeteg bűnelkövetőre is közös szabály, hogy a szociális represszióknak a büntettes egyéniségéhez kell alkalmazkodnia.⁸⁶

A mai büntetési rendszereknek fő fogyatékosága, hogy nem nyújtanak eléggé módot arra, hogy az elítéltek egyéni tulajdonságai eléggé figyelembe vétnessenek; ezen azonban csak úgy segíthetünk, hogy az elítéltet nem pusztán szám-

⁸² Finkey, A börtönügy stb., 180. old.

⁸³ Eckert, id. helyen, 71. old.

⁸⁴ Finkey, A börtönügy stb., 194. old. — Stoops, id. m. 1910. évi kiadása, 205. old.

⁸⁵ Alingc, Besserung auf dem Wege der Individualisierung, Leipzig, 1865, 21. old.

⁸⁶ Aschaffenburg, Das Verbrechen stb., 258. és 272. old.

nak tekintjük, hogy annak megjavítását nem csak egyedül a régi idők kolostorainak három büntetési eszközével: a magánzárka alkalmazásával, a munka és a tanítás által kíséreljük meg,⁸⁷ ez csak oly módon érhető el, ha nemcsak a szabadságvesztésbüntetések ellen felvetett ama kifogásnak, hogy végrehajtásuk mellett az elítéltek életkedve, elevensége megszűnik,⁸⁸ elejét vesszük, hanem hogy a végrehajtási individualizációról is megfelelő gondoskodás történik.

A jövőben a bűncselekményekkel szemben való represzsió nem történhetik merev sablonok alapján, hanem még sokkal inkább, mint idáig, egyenesítő eljárásnak kell helyt fogni.⁸⁹

⁸⁷ Ferri, *Das Verbrechen als sociale Erscheinung*, übersetzt von Kurella, Leipzig, 1896, 452. old.

⁸⁸ Leppmann, *Der Gefängnisarzt*, Berlin, 1909, 57. old.

⁸⁹ Licpmann, *Einleitung in das Strafrecht*, Berlin, 1900, 115. old. — Hasonló: Bar (*Gesetz und Schuld*, II. kötet, Berlin, 1907, 14. oldal) követelése: fortschreitende Individualisierung der Strafe!